

kaképtelen zsidókat, valamint a nőket és a gyerekeket táborban kell tartani, és „készenlében különleges akcióra”. Kaltenbrunner ez ügyben történt nürnbergi kihallgatásának jegyzőkönyvét lásd *IMT*, 11:344–346. o.

127. Lásd dr. Löw Lipót nyilatkozatát, mely a Budapestre szállított, a későbbi alkuba bevonandó prominens zsidók neveit is tartalmazza.

128. *Der Kastner-Bericht*, 121. o.

129. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 264. o. Lévai nem tünteti fel adatainak forrását. Kasztner is pontatlanul adja meg számait. Egy helyütt 17 000, másutt 18 000 zsidóról beszél. Lásd *Der Kastner-Bericht*, 115. és 147. o. Az újabb kutatások tisztázták, hogy kb. 10 000 főről van szó. Molnár Judit: „Adalékok az 1944-es délvidéki gettók és deportálások történetéhez.” *Múlt és Jövő*, 1991/3. 72. o.

130. Biss András (Andor, Bandi) is magának követeli a strasshofi zsidók megmentésének dicsőségét. Azt állítja, jó kapcsolatban volt Otto Klages SS-Hauptsturmführerrel, aki megszerezte Himmler jóváhagyását az áthelyezéshez. Lásd A. Biss: *A Million Jews to Save*. Hutchinson, London, 1973, 74–81. o. Beszéltem több strasshofi zsidóval, aki Ausztriában élte túl a háborút. Sokan meleg szavakkal emlékeztek meg arról, hogy az osztrák gazdák és falusiak emberségesen bántak velük. Lásd még Ligeti Jenő, Bálint Imre és Kármán A. fentebb idézett személyes beszámolóit. A magyar zsidó csoportok strasshofi élményeinek regényes feldolgozását – a városban a Wagner-Biro A. G. Eisen und Stahlwerk vállalat alkalmazta őket – lásd Ember, *Hajtúkanyar*, i. m.

131. Videointerjú Roth Dezsóné, született Pollák Erzsébettel, a kísérletek egyetlen túlélőjével. A magyar nyelvű interjút Budapesten, 1992-ben dr. Virág Teréz, az ismert pszichoterapeuta készítette. Másolata megtalálható New York Város Egyetemének Holocaust-kutató Intézetében. A Strasshofba hurcolt zsidókkal szemben alkalmazott bánásmód részleteire nézve lásd *Der Kastner-Bericht*, 278–279. o.

132. *Uo.*, 276–278. o.

133. *Richtlinien über die Behandlung ungarischer Juden. Der Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des S.D. in Ungarn. Sondereinsatzkommando, Aussenkommando Wien. Tgb. Nr. 294/44.IV.*

A Strasshofba deportált magyar zsidókat Niederdonau és Stájerország különböző gyáraiba, magángazdaságaiba és mezőgazdasági telepeire küldték munkára. Részleteket közöl Szita Szabolcs: *Utak a pokolból*. Metalon Manager Iroda, Bp., 1991.

134. Ferenczy 1944. június 29-i jelentése. 1944. június 30-i táviratában (1838. sz.) Veessenmayer azt jelentette, hogy 41 499 zsidót deportáltak a IV. zónából, és hogy az I–IV. zónából deportált zsidók összlétszáma 381 661 volt. *RLB*, 182. dok.

135. A „Waldsee”-vel kapcsolatos levelezőlaptrükköt a jelek szerint először a görög zsidók 1943-ban történt deportálásakor alkalmazták. A görögországi zsidókat „tájékoztatták”, hogy Krakó környékén létrehoznak egy zsidó államot, és csak családosoak telepedhetnek át oda; az egyedülálló nők és férfiak Szalonikiben maradnak kényszermunkán. Egyszerre rengeteg zsidó megházasodott, és „földet vásárolt”. Az első deportáltakat, akiket Auschwitzba és Treblinkába vittek, kényszerítették, hogy közvetlenül elgázosításuk előtt azt írják haza, hogy „Waldseeben vagyunk, és jól érezzük magunkat”. Lévai, *Eichmann in Hungary*, i. m., 42. o.

136. Philip Freudiger: „Five Months”. In: *The Tragedy of Hungarian Jewry. Essays, Documents, Depositions*. Szerk.: Randolph L. Braham. The Institute for Holocaust Studies of the City University of New York, New York 1986, 265. o.

137. Munkácsi, *Hogyan történt?*, 124–129. o. A kérvény teljes szövegét lásd még: *Az Endre-Baky-Jaross-per*, i. m., 604–608. o.

138. A keresztény egyházak magatartásáról lásd a 30. fejezetet; a Vatikán, a pápai nuncius és a semleges országok álláspontjáról lásd a 31. fejezetet.